

מיכות ברק), השטה בישראל הופקר. ברק התרכז ב„נירורק טיימס“ וב„ווששי נגטון פוסט“, וקיבל את התוצאה המקווה: כל התקשורת האמריקנית, כאיש אחד, הטילה את האשמה על כישלון הפסגה על ערפאת.

נכון, חוקר משטרה מנוסה היה זורק את חומר הראיות הזה לפת. הכל נסיבות ראייתיות, הוא היה אומר, הכל ספקולציות. אנשי ברק מנסים לשהר, מאז כישלון הפסגה, ששום דבר לא נגמר, שעד ספטמבר יושלם ההסכם. ראוי להקשיב להם. גם הפלשתינים לא שוברים את הכלים, להיפך, הם ממשיכים לדבר טובות על „ההתקדמות“ שנעשתה בקמפ דייוויד, על הסיכויים להשיג הסדר. גם להם ראוי להקשיב. ובכל זאת, ריח לא טוב עולה מהפסגה הזו. אם זו היתה קנוניה, היא הצליחה מעל ומעבר למשוער. אם לא, כפי שטוענים אנשי ברק, עדיין האחריות לתסבוכת מר טלת על ברק. הוא האיש שדחף את הפסגה, אף שידע שבשיחות שטוקהולם לא הוּ שג למעשה דבר. לכן הוא האיש שצריך להתיר את הפלוגטר שנוצר שם.

יהודה שנהב

התרגיל שלי תמורת הפליט שלך

למה נועדו הודעותיהם של קלינטון וברק על ההכרה ביוצאי ארצות ערב בישראל כפליטים הזכאים לפיצוי על הרכוש שהותירו בארצותיהם: תוגיל בחשבונאות פוליטית

בראיון בערוץ הראשון, ביום שישי האחרון, הודיע ביל קלינטון בין השאר שבדיוני קמפ דייוויד היתה הסכמה להכיר ביהודי ארצות ערב כ„פליטים“ וכי תוקם קרן בינלאומית לפיצויים על הרכוש שהותירו בארצות ערב. אהוד ברק חזר ודיווח על כך בראיון עם דן מרגלית שלשום.

ברובד המיידית משמשת הודעתו של קלינטון מעין תשריר שי רות של אהוד ברק למען גיוס מצביעי ש"ס לתהליך השלום. אולם יש לה היגיון עמוק יותר, שהתפתח בישראל מאז 1951 ואשר מטרי תו אינה דאגה ליהודי ארצות ערב, אלא שימוש בהם ככלי משחק לקיווה תביעות הפלשתינים הן בעניין הפיצויים לפליטים והן בענין זכות השיבה.

במרץ 1951 החליטה ממשלת עיראק להפקיע את רכושם של יהודי עיראק בעת שנרשמו ליציאה לישראל. באותן שנים נאלצה ישראל, בלחץ המעצמות, לקבל על עצמה את העיקרון שעל פיו עליה לפצות את הפליטים הפלשתינים על הרכוש שהפקיעה מהם כאמצע עות האפוסטרופוס לנכסי נפקדים. כאשר הופקע רכוש יהודי עיראק, עטה על כך ממשלת ישראל כמוצאת שלל והמצאייה תרגיל חשבונאי. בנאמו בכנסת באותו חודש הכהיר משה שרת את מדיניות ממשלת ישראל: „שווי הרכוש היהודי שהוקפא בעיראק יובא על ידנו בחשבון לגבי הפיצויים שהתחייבנו לשלם לערכים שנטשו רכוש בישראל“.

מדיניות זו, שאושרה שלוש פעמים נוספות בישיבות ממשלה, ליוותה את ישראל במהלך השנים. למשל, בשנות החמישים התגל בישראל רישום רכוש של יהודי ארצות ערב, לא על מנת לת

בוע פיצויים עבורם אלא לשם הכנת רשימת תביעות של ישראל כלפי הפלשתינים ביום פקודה. אחר כך, בהסכמי קמפ דייוויד '78 סירב מנחם בגין להתייחס לתביעות רכוש כלפי מצרים, משום שרצה לשמור זאת למשא ומתן על הסכמי הקבע עם הפלשתינים. לפני כשנה הפיצה הפרציה הספרדית העולמית, בתיאום עם משרד ראש הממשלה (ובהנהגה של יועץ ראש הממשלה לענייני תפוצות בוב בראון) עשרות אלפי טפסים לרישום רכוש כבת-בנות סת מורחיים בישראל, אירופה וצפון אמריקה. הוסבר בהם באופן מפורש שהרישום לא נועד לפצות את יהודי ארצות ערב אלא לשמש כבסיס לתביעותיהם של הפלשתינים במו"מ על הסדרי הקבע. בעבר לא הסכימו לכך הפלשתינים. ראוד בראקאט, המתאם הפלשתיני לסוגיית הפליטים אמר על כך: „אין כאן לינג'ר. על ישראל לשאת ולתת באופן ישיר עם לבנון, מרוקו ומצרים. אינני מיי צג ארצות אלה“. השאלה המסקרנת היא כיצד הסכימו הפלשתינים עתה, אם בכלל, לתרגיל זה של ישראל.

אשר לרעיון קיווה השיבה - הוא התפתח בישראל מאז שנות השבעים, בעיקר באמצעות וו"ק (הארגון העולמי של יהודים יוצאי ארצות ערב). הרעיון היה שאם ניתן להגדיר את יהודי ארצות ערב כפליטים הרי מדינת ישראל תוכל להשתמש בהגדרה זו על מנת לקוה את זכות השיבה הפלשתינית. בסופו של דבר, תטען ישראל, הוחלפו 700 אלף פליטים פלשתינים ב-700 אלף פליטים יהודים. מתוך היגיון זה אף העזו דוברים ישראלים לטעון שיהודי ארצות ערב היו בשנות החמישים בישראל במחנות פליטים (קרי: מעב

רות) בדיוק כמו הפליטים הפלשתינים.

אמידות אלה עוררו התנגדות לא רק בעולם הערבי, אלא גם בקרב יוצאי ארצות ערב עצמם. שלמה הלל, שר בממשלת ישראל, שראה עצמו איש מחתרת ציוני, התנגד לכך: „אני לא מתייחס לייציאתם של יהודי ארצות ערב כפליטים. הם באו משום שהם רצו לבוא כציונים“. כך גם רן כהן, שהודיע בדיון בכנסת בהתרגשות: „אני לא פליט“, והוסיף: באתי מכוחה של הציונות, מכוח המשיכה של הארץ הזאת ושל רעיון הגאולה. אף אחד לא יגדיר אותי כפליט. גם שלמה ברעמי שהיה יו"ר הוועדה הישראלית לשיחות על הפליטים, הצהיר ב-1993 כי יש בעיה בסיסית בהצגת יהודי ארצות ערב כפליטים, לאור העובדה שהם „נאבקו על החלום הציוני גי“. מעניין מה תהיה תגובתם של שלמה הלל ורן כהן עכשיו, על שלוקחים מהם את מעמדם כציונים פעילים והופכים אותם לפליטים לצרכים חשבונאיים מניפולטיביים.

סביר להניח שעם הסכמי הקבע תוקם קרן בינלאומית שמטרתה לפצות את הפליטים הפלשתינים, וצריך שישראל תתרם את חלקה ביר נדיבה לקרן כזו. סביר להניח גם שאף יהודי יוצא ארצות ערב בישראל לא יקבל פיצוי כספי, למרות הבטחותיהם של קלינטון וברק. הפיתוי של ישראל להשתמש ברעיון הקיווה גדול. אבל אסור לאפשר שקרן כזו תשמש דחליל לסילוק תביעותיהם המורסרות של הפלשתינים, תוך הונאת הציובור המזרחי בישראל.

פרופ' שנהב מלמד בהוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב